

Ontbranden voor Jou, mijn vrede

viering van 26 september 2010

vredezondag

Inleiding

Dit is een oude legerhelm uit de tweede wereldoorlog. Mijn vader heeft met zo iets op zijn hoofd gelopen tijdens de gevechten in Rotterdam waaraan hij als negentienjarige deel moest nemen. Tijdens mijn jeugd vond ik het ding bij de vuilnisbak. Wij als jongetjes vonden dat wel spannend en speelden eindeloos soldaatje in de Lunterenstraat, de Heelsumstraat, onder de rook van de Theresiaparochie aan de Apeldoornselaan en de Valkenboskerk, hoek Zuiderparklaan en Loosduinse kade. Ik had een broer en we speelden behoorlijk vaak met soldaatjes. Mijn ouders vonden het eigenlijk wel best en hadden geen principiële pacifistische idealen, maar wel een grote afschuw van oorlog en alles wat daarmee samenhangt en hangt. Zoals zo velen heeft vooral mijn vader last gehad van de afschuwelijke gebeurtenissen toentertijd in Rotterdam en daarna. Ik lees een stukje voor uit zijn memoires (zoals bij ouderen nog wel eens gebruikelijk, geschreven in de derde persoon)

De vijfde dag brak aan en het was weer zo'n prachtige dag wat het weer betreft. Een en ander ging toch niet zoals de Duitsers van plan waren. Onophoudelijk luchtalarm en overtrekkende vliegtuigen. Toen brak tegen een uur of twee s'middags de hel los. Achter elkaar aanvalsgolven van duikbommenwerpers, de zogenaamde Stuka's. De stad Rotterdam werd lukraak gebombardeerd.

Chris en Herman (mijn vader) lagen onder de auto waarin de nacht was doorgebracht. Ieder ogenblik werd het einde van het leven verwacht. Schokkend van de zenuwen lagen zij daar. Hoe lang duurde dit al? Een uur, twee uur? Even stilte. Niet meer uit te houden onder die auto. Maar weer een café binnengevlucht. Het begon weer.

De bommenwerpers kwamen niet meer terug. Weer wat later reed een open Duitse auto met dito bemanning langs met achterin twee Nederlandse officieren in staande houding. Een had een witte vlag in de hand en de andere riep: "Het is overgegeven jongens". Alom verbijstering en teleurstelling. Sommige soldaten huilden.

Herman besloot op eigen initiatief post te vatten bij een punt waar het levensgevaarlijk was vanwege instortende huizen. Om dan mensen te bewegen daar niet door te gaan. De meesten zagen dat het gevaarlijk was om verder te gaan en bleven staan of gingen weg. Enkelen stoorden zich nergens aan en liepen haastig door om te zien of er nog iets van huis of goederen over was gebleven. Een echtpaar ontkwam op het nippertje aan de dood toen een hoge gevel bijna op hen neerstortte.

Vrede is altijd een kwestie van leven of dood, conflicten zijn steeds minder lokaal en er is nog steeds een overkill aan nucleaire splijtstof om de hele planeet aarde een paar maal te verwoesten. De geweldsoptie is voortdurend zeer dichtbij. Het denken in militaire machtbalansen en evenwichten is superactueel. Een leger wegdoen is even moeilijk als bij wijze van spreken je auto. Vrede heeft uiteindelijk heel erg met jezelf te maken.

Overweging

Die godvergeten, afgrijselijke, afschuwelijke oorlog. Altijd weer verminkte lijken, de collateral damage, de aanslagen, het bloedvergieten, de kindsoldaten, de terreur, de horror. Het rauwe vechten en vooral het verhullen daarvan. We zijn in oorlog, althans tot voor kort in Afghanistan, maar het heet vredesmissie, het heet politionele actie, het heet beschermingsmissie, het heet trainingsmissie enz. enz. Een eindeloos woordenspel van de communicatieafdeling van defensie om maar niet al te direct aan te zeggen dat het dikwijls uiterst smerig vechten is.

Vanuit dit perspectief heb ik naar dat verhaal van Lazarus gekeken. Als je het eenmaal hebt meegemaakt en

hebt meegedaan, geschoten en onherroepelijk levens genomen, kun je niet meer terug. Hoe men ook op je inpraat met psychologen en pastores, een fors percentage blijft last houden van de extreme overlevingsmechanismen die gelden als mensen elkaar geweld aandoen of dat nu politiek en zelfs ethisch verantwoord geweld zou zijn. Die rijke in dit geval in de bijbel komt in dat rijk van pijn en pijniging terecht. Een wereld waarin je letterlijk instort en velen je eigenlijk niet meer begrijpen. De hel van de posttraumatische stress. En hoe vaak is het niet zo dat deze militairen ons willen waarschuwen, direct of indirect, soms heel genuanceerd, omdat ze hun ziel en zaligheid hebben toevertrouwd aan dat militaire vak. Maar je voelt het door het tv scherm heen. Zij zijn over de Hill, ze hebben iets meegemaakt, iets gedaan wat onherstelbaar is. Natuurlijk zijn er kilo's verzachtende omstandigheden en het is gebeurd in gelegitimeerde opdracht van ons en de politiek. Maar toch. Maar we moeten ons goed realiseren; wij zijn het die opdracht gaven en nog steeds geven. In het Evangelieverhaal lijken ze aan een andere kant te zitten waarin wij niet echt bereikt worden. Maar zendt dan minstens iemand die mijn broers kan waarschuwen! Maar God staat hen niet toe terug te keren naar het moment van onschuld en wij zijn niet te overtuigen. Een onoverkomelijke kloof. Wij moeten het doen met Mozes en de profeten en zelfs als er iemand uit de doden opstaat zullen we ons niet laten overtuigen. We leren de oorlog nog steeds niet af.

Onze andere hersenhelft vindt het wel mooi en machtig en is onder de indruk van techniek en kracht. Ook ik kom onder de indruk van een laagoverkomende F16 met z'n naverbranders aan. Daar ben ik dan weer te veel een jongetje voor. Hoe moeilijk is het soms om niet te vallen voor een schitterend uniform en geavanceerde techniek, want hoe kun je nu echt weten dat het in veel gevallen leidt tot chaos, paniek, dood en verderf. Je gaat er gewoon van uit dat zoiets niet mogelijk is. Oh God, ik heb nog 5 broers, waarschuw ze toch.

Wat is dat toch dat we eerder geneigd zijn tot geweld dan tot geweldloosheid? Zelfs als we het zo uitspreken lijken we te twifelen aan de mogelijkheid. We hebben geen ander woord voor de toestand van geweldloosheid. Want dat hoeft geen vrede te zijn. Geweldloosheid is een middel, een methode, zeer omstreden, maar weinig serieus beproefd. Toch zijn vele serieuze omwentelingen geweldloos verlopen of gingen met slechts symbolisch geweld gepaard. De uiteindelijke val van het communisme was het gevolg van het uiteenvallen van de logica van het systeem, men geloofde er gewoon niet meer in. Ghandi had dat mechanisme voor India al lang in de gaten en ondanks zijn gewelddadige dood en ook de gewelddadige dood van Martin Luther King en eerlijk is eerlijk, vanuit een heel ander politiek spectrum, de gewelddadige dood van Pim Fortuyn had een geweldige impact op ontwikkelingen in politiek en samenleving. Een toestand van vrede is niet per se rechts of links georiënteerd.

Het zoeken naar wat goed is, wat balans geeft, wat stabiel is en duurzaam zal iedere keer weer bewezen moeten worden. Wij als christenen kunnen ons wel beroepen op bijbelse waarden, maar de politieke keuzes die je van daaruit maakt zijn doorslaggevend. Op dat terrein sta je alleen en als ik het katholiek zeg, dan ben je alleen met je eigen geweten en meestal te weinig kennis van zaken. Die eenzaamheid is het waar het begint en eindigt. Het is de eenzaamheid van de waarheidsvinding. Want wat is waarheid? Een geschonden geweten laat je niet met rust, het vervalst de waarheid.

En is bron voor nieuw geweld. Het is zelfs erger als je de waarheid wordt afgenomen. Als het zachter wordt gemaakt, vergoelikt of nooit meer over gepraat. Een rechtstreekse erkenning is het enige wat er op zit. Dat is buitengewoon moeilijk. Het moorden van Nederlandse soldaten gedurende de politionele acties is nog nooit goed in perspectief gekomen. Het gemoord aan de kant van de politieke bewegingen op hun toenmalige eigen bevolking ook niet. De keer dat we het probeerden als Kerk en Vrede tijdens de veteranendag van vorig jaar leidde in het slotdebat tot emoties waar we niet meer uitkwamen ondanks alle inzet van deskundigheid. Pas als de oorspronkelijke waarheden en geschiedenis onder ogen wordt gezien kun je een stap vooruit maken. Het is echt een lange weg en als je de profeet Micha goed leest dan staat alles in de zal en zul stand. Hij zal recht spreken, zij zullen breken hun zwaarden voor ploegijzers en hun speren voor snoeimessen. Met andere woorden, het is nog niet zo. Het moet nog komen. En het zitten onder de vijgeboom kun je wel even vergeten.

Vrede kun je blijkbaar niet vasthouden als een toestand die altijd hetzelfde blijft. Slechts bij toeval wordt de hand van het kindje niet afgebeten als hij die in het hol van een slang steekt. Het is geen film die je stil kunt

zetten omdat je dat ene beeld zo mooi vind. Zo is vrede geen eindresultaat dat met veel moeite eindelijk tot stand is gebracht en zo zal blijven voortbestaan. Het gevecht om de olie, het water, de lucht, de strijd tegen Moslims, het komt er aan, het is al begonnen merk je het niet?

Iedere toestand van vrede wordt voortdurend bedreigd. Die slang zal een keer weer toehappen en die leeuw ook. Mensen blijven mensen: mooi en lelijk, vriendelijk en vijandig, uitnodigend en gemeen. Met die eigen aard in vrede leren leven met elkaar is een handwerk, waar we nooit mee klaar zijn. Het is nooit ergens af. De vrede zal een vogel zijn, zij zal zich tot op grote hoogte wagen, maar zwenken en bij mensen zijn. Dichtbij en niet veraf. Menselijk en mogelijk. Maar Augustinus heeft wel gelijk als hij zegt dat we soms veel te laat ontdekken, wie en wat vrede is.

Overall heb ik je gezocht, zegt Augustinus. Ik stortte mij op alles wat mooi en beminnenswaardig leek en ik ging er helemaal in op. Ik genoot van het leven, had vrienden en vriendinnen, hield van wetenschap, maar vond niet de vrede, waar ik rusteloos naar op zoek was. Tot zijn doofheid werd doorbroken, zijn blindheid werd verdreven en hij een geur inademde waar hij maar niet genoeg van kon krijgen. In zijn Belijdenissen zegt hij:

Jij hebt geroepen en geschreeuwd
En mijn doofheid doorbroken;
Jij hebt gefonkeld en geschitterd
En mijn blindheid verdreven;
Jij hebt een aangename geur verspreid,
Ik heb die ingeademd
En nu snak ik naar jou;
Ik heb geproefd
En nu honger en dorst ik;
Jij hebt mij aangeraakt
En ik ben ontbrand
Voor Jou, mijn vrede.

De vrede waar Augustinus hartstochtelijk naar gezocht heeft, is een vrede die hij zelf niet heeft kunnen maken of bereiken, maar die hem geschonken is. Eenmaal aangeraakt tot in zijn ziel wordt hij omgevormd tot een mens van vrede, iemand die in God vrede gevonden heeft met zichzelf, een vrede die hem zal stimuleren te blijven werken aan vrede, ook al zal het altijd stukwerk blijven. Het is dezelfde vrede waar Franciscus over spreekt, als hij bidt; 'Maak mij tot een werktuig van uw vrede' en waar Titus Brandsma over zegt: 'Laat het goddelijke in jullie worden tot een vlam, die hoog oplaait en niet alleen jezelf in gloed zet, maar ook anderen die met jullie in aanraking komen'

Henk Baars 26 september 2010